

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Olst-Wijhe
Postbus 23
8130 AA WIJHE

Datum:
6 juni 2017

Behandeld door:
S. Walhout
088 288 6535

Ons kenmerk:
3114461470/2017.020308/JRB

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2016 van de gemeente Olst-Wijhe aan. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2016 van de gemeente Olst-Wijhe.

Uw jaarrekening geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2016 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Olst-Wijhe. Bij deze jaarrekening hebben wij op 6 juni 2017 een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt.

Wij bespreken onze bevindingen met de leden van de raad

Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de concerncontroller en de betrokken medewerkers financiën.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

drs. M. Knip RA

c.c. college van burgemeester en wethouders

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting	1
De financiële positie	4
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	8
Interne beheersing	15
Overige aangelegenheden	16
Bijlagen	17

Bestuurlijke samenvatting

Dit onderdeel bevat een samenvatting van onze controle voor het jaar 2016

De controle voor 2016 is uitgevoerd

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2016 van gemeente Olst-Wijhe uitgevoerd en wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid bij deze jaarrekening.

Onze controleverklaring over 2016 is gebaseerd op nieuwe NBA-regelgeving. De controleverklaring doen wij u separaat toekomen.

Geen feitelijke, niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd die onze rapporteringsdrempel overschrijden

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op het vermogen of resultaat van de gemeente.

Op basis van onze controlewerkzaamheden hebben wij geconcludeerd dat alle financieel relevante aspecten van wetgeving en verordeningen, zoals opgenomen in uw normen- en toetsingskader, door het college zijn nageleefd en dat zowel de baten en lasten over 2016 als de balansmutaties in 2016 rechtmatig tot stand zijn gekomen. Er is geen sprake van controleverschillen (feitelijke afwijkingen) ten aanzien van rechtmatigheid. Dit met uitzondering van de Persoonsgebonden budgetten (PGB).

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – net als over 2015 – een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2016 verstrekt vanwege diverse rechtmatigheidsafwijkingen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2016, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 0,6 miljoen. Daarnaast hebben wij een onzekerheid in de controle ten aanzien van de getrouwheid en rechtmatigheid van de bestedingen Jeugd geconstateerd van € 0,1 miljoen.

De totale onzekerheid van 0,7 miljoen valt binnen de tolerantie van € 1,4 miljoen en heeft daarmee geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2016.

Het (verplichte) overzicht van controleverschillen groter dan de rapportagetolerantie treft u aan in bijlage A1 en A2 van deze rapportage.

Geen significante wijzigingen in de reikwijdte van onze controle

Met de opdrachtbevestiging 1 januari 2016 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2016. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).

Wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2016.

De totale onzekerheden van € 0,7 miljoen van de PGB-bestedingen alsmede de jeugdzorg vallen binnen de tolerantie van € 1,4 miljoen en heeft geen invloed op de strekking van de controleverklaring.

- De Controleverordening gemeente Olst-Wijhe (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het aan de raad op 23 januari 2017 door het college ter kennisname aangeboden normenkader 2016.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging en is nader omschreven in het auditplan. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle.

Tijdens de uitvoering van de oorspronkelijke auditplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2016 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Geen wijzigingen in significante verslaggevingsgrondslagen

Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2016. In 2016 hebben zich geen wijzigingen van materieel belang voorgedaan in toegepaste verslaggevingsgrondslagen (Bbv) die een aanzienlijke invloed hebben gehad op de financiële resultaten of positie van de gemeente. Wel heeft op grond van de wijzigingen in de verslaggevingsregels rondom grondexploitaties een herrubricering van de niet in exploitatie genomen bouwgronden naar de materiële vaste activa plaatsgevonden. Deze herrubricering van in totaal € 1,26 miljoen per 1 januari 2016 heeft geen effect op het vermogen of resultaat in de jaarrekening 2016.

Wij hebben vastgesteld dat de jaarverslaggeving 2016 voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften (Bbv) en dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening 2016.

Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management: de grondexploitaties

De grondexploitaties bevatten aannames en oordelen en de post voorraden vormt daarmee een belangrijke schattingspost in de jaarrekening 2016.

Wij hebben het proces waarmee het management de grondexploitaties actualiseert beoordeeld en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden omvatten het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de realiteit van de aannames, de juistheid van de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen.

Wij zijn van mening dat de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt. De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd en bijgesteld en geven een getrouw beeld van de boekwaarde en verwachte resultaten. Uit de actualisaties van de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten blijkt een verwacht overschot van in totaal € 1,8 miljoen op contante waarde (2015: € 1,6 miljoen) na verrekening met de voorziening verwachte verliezen.

Weerstandsvermogen en risicomanagement

Wij constateren dat de financiële positie van uw gemeente ultimo 2016 is verbeterd in relatie tot eind 2015 en voldoende is, gelet op de door u onderkende risico's.

De interne financiële beheersing is adequaat in het kader van de jaarrekeningcontrole

Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens beoordeeld. Wij hebben geconcludeerd dat deze *handmatige* interne beheersingsmaatregelen voldoende functioneren.

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2016 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening:

- Voor fouten is de tolerantie 1% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 452.791.**
- Voor onzekerheden is de tolerantie 3% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 1.358.373.**

Als rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden geldt een bedrag van € 45.279.

In het kader van onze jaarrekeningcontrole hebben wij een IT-audit uitgevoerd op de beheersomgeving (general IT controls). De bevindingen c.q. aanbevelingen op het gebied van informatiebeveiliging en wijzigingsbeheer hebben uitgewezen dat wij voor onze jaarrekeningcontrole géén volledig gebruik kunnen maken van de door uw gemeente getroffen geautomatiseerde beheersingsmaatregelen, omdat die direct afhankelijk zijn van de betrouwbare en continue werking van de IT-omgeving. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de maatregelen die zijn opgenomen in de digitale workflow inkoopfacturen. Om alsnog voldoende zekerheid te krijgen over de betrouwbare en rechtmatige verwerking en betaling van de inkoopfacturen hebben wij aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Uit deze controlewerkzaamheden volgen geen bijzonderheden.

Rechtmatigheid

De begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en zijn goed toegelicht.

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld die een impact hebben op de strekking van de controleverklaring.

Wel adviseren wij een preventieve beheersmaatregel te implementeren die adequaat toeziet op de naleving van de (gewijzigde) aanbestedingsregels.

SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage geconstateerd.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2016 niet strijdig zijn met de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en dat de jaarrekening 2016 van de gemeente Olst-Wijhe voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Onafhankelijkheid wordt continu gemonitord en wij bevestigen de onafhankelijkheid van Deloitte ten opzichte van de gemeente Olst-Wijhe

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectieve zuster- en/of dochterondernemingen en de vennootschap, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

Onze belangrijkste adviezen

De belangrijkste adviezen uit onze jaarrekeningcontrole, zoals opgenomen in deze rapportage, zijn:

- Wij geven u in overweging te beoordelen of een zelfstandige interne controle op de prestatielevering (getrouwheid) en een rechtmatige verstrekking van de persoonsgebonden budgetten in de toekomst mogelijk c.q. gewenst is.
- Aanscherpen van de vastlegging van de IT-beheersmaatregelen met name op het terrein van wijzigingsbeheer en het uitvoeren van periodieke toetsing op de werking van deze maatregelen.
- Een preventieve beheersmaatregel te implementeren die adequaat toeziet op de naleving van de (gewijzigde) aanbestedingsregels.

Deloitte Accountants B.V. is onafhankelijk van de gemeente Olst-Wijhe en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid.

De financiële positie

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een analyse van het vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente neemt toe

In het Bbv, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten 2016 bedraagt € 1,0 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 1,0 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2016 € 2,0 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (in € 1.000)	2016	2015	2014	2013
Eigen vermogen per 1 januari	15.167	14.230	19.651	22.661
Tussentijdse resultaatbestemming	-1.007	-509	-827	-3.172
Gerealiseerde resultaat	2.030	1.446	771	161
Totaal ('saldo van baten en lasten')	1.023	937	- 116	-3.011
Eigen vermogen per 31 december	16.190	15.167	14.230	19.651

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2016 24,0 % van het balanstotaal (2015: 21,2 % van het balanstotaal).

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende.

Exploitatieresultaat (in € 1.000)

Totale baten	43.224	
Totale lasten	42.201	
Gerealiseerde saldo van baten en lasten		1.023
Af: stortingen in reserves	3.078	
Bij: onttrekkingen aan reserves	4.085	
Saldo mutaties reserves		1.007
Gerealiseerd resultaat		2.030

De exploitatie over 2016 laat een voordelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 1,0 miljoen zien, ten opzichte van een begroot saldo van € 0,0 miljoen. Dit is een voordeel van afgerond € 1,0 miljoen.

Het grootste voordeel doet zich voor op het programma 7 Werk, inkomen en zorg. In hoofdstuk 3.2.1. van de jaarstukken ("Toelichting van de verschillen per programma") wordt in hoofdlijnen een verklaring gegeven voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

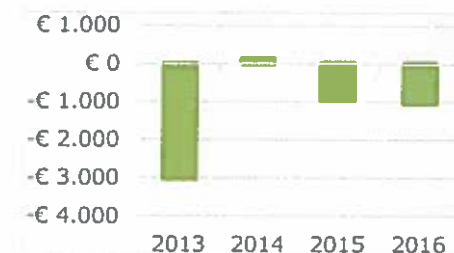
De belangrijkste verschillen ten opzichte van de begroting betreffen:

- Onderbesteding WMO Begeleiding (€ 0,7 miljoen voordelig).
- In 2016 ontvangen uitkering voor Huishoudelijke Hulp Toeslag (€ 0,4 miljoen voordelig).

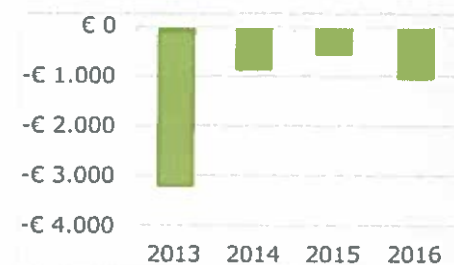
Voor een nader gedetailleerd inzicht van de afwijkingen en de verklarende toelichting hierop verwijzen wij u naar de toelichtingen per programma, zoals opgenomen in de programmaverantwoording in uw jaarstukken.

Op pagina 11 van deze rapportage gaan wij nader in op de verschillen tussen begrote en werkelijke lasten in het kader van begrotingsrechtmatigheid.

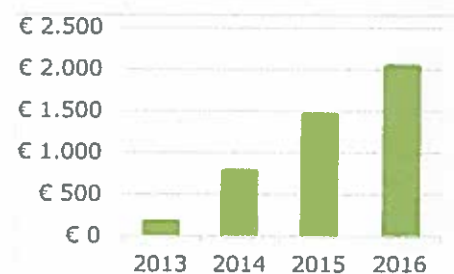
Saldo van baten en lasten

Mutaties in reserves

Gerealiseerd resultaat

Het weerstandsvermogen is gestegen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De beschikbare weerstandscapaciteit (voor samenstelling verwijzen wij naar paragraaf 2 in uw jaarverslag) bedraagt, inclusief het voorstel tot resultaatbestemming, € 2,0 miljoen (2015: 1,1 miljoen). Er is dus sprake van een stijging van 81% van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2016 ten opzichte van 2015. Overigens merken wij hierbij op dat deze cijfers niet aan accountantscontrole of een beoordelingsopdracht zijn onderworpen.

De inventarisatie van risico's die in de paragraaf weerstandsvermogen (in het jaarverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een kansinschatting van het voordoen van het geïdentificeerde risico, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen. Daarbij wordt een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente en welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van grootste risico's.

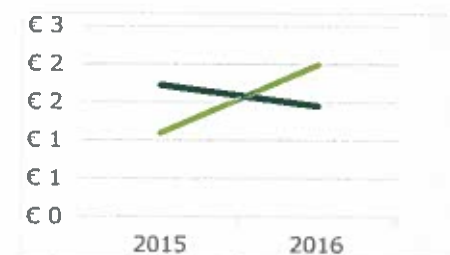
Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie door middel van de risicokaarten berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is.

Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van afgerond € 1,46 miljoen (2015: € 1,73 miljoen), inclusief risico's van grondexploitaties van € 0,82 miljoen (2015: € 1,03 miljoen) die inhoudelijk worden toegelicht in de paragraaf grondbeleid (hoofdstuk 2 paragraaf 7 in het jaarverslag). Ten opzichte van 2015 is sprake van een daling van de gekwantificeerde risico's met per saldo € 0,27 miljoen, wat vooral wordt veroorzaakt door een daling van de risico's in de participatiewet en de algemene uitkering.

De stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit en de daling van de benodigde weerstandscapaciteit leiden ertoe dat de ratio van het weerstandsvermogen per ultimo 2016 gunstiger is (1,37 ten opzichte van 0,64 in 2015). Op basis hiervan constateren wij dat de financiële positie van uw gemeente ultimo 2016 is verbeterd in relatie tot eind 2015 en voldoende is, gelet op de door u onderkende risico's.

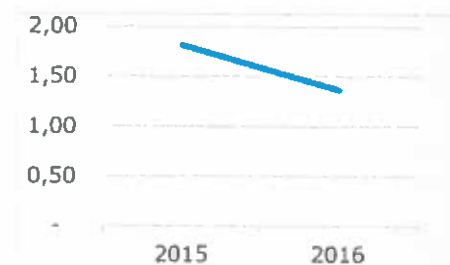
Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar paragraaf 2 "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" in uw jaarverslag 2016. Hierbij merken wij aanvullend op dat uw gemeente in deze paragraaf op een transparante en toereikende wijze inzicht geeft in het weerstandsvermogen en het systeem van risicobeheersing.

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

Beschikbaar Benodigd

Ratio weerstandscapaciteit

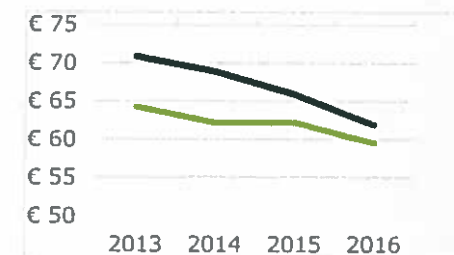
Financiële structuur van uw gemeente toont een overschot

Uit de financiële structuur per jaareinde, zoals hiernaast gevisualiseerd, is op te maken dat de op lange termijn benodigde financiering daalt door afname van vooral de voorraad onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie). Daarnaast is de beschikbare financiering op lange termijn licht gedaald door het dalen van de schulden op lange termijn. Wij verwijzen u voor nadere informatie naar de paragraaf financiering (hoofdstuk 2 paragraaf 4 van het jaarverslag 2016).

In hoofdstuk 2 paragraaf 2 (Weerstandsvermogen en risicobeheersing) zoals opgenomen in uw jaarverslag 2016 wordt een weergave van een aantal belangrijke financiële kengetallen verstrekt zoals de solvabiliteitsratio, de schuldratio (vreemd vermogen) en de 'netto schuldratio'. Hieruit is af te leiden dat uw financiële positie in termen van weerstandsvermogen, financiering en liquiditeit verder is verbeterd ten opzichte van 2015.

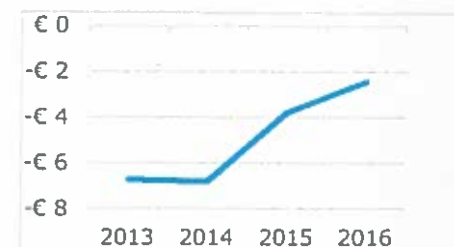
Financiering op lange termijn (in € 1.000)	2016	2015	2014	2013
Stand van de reserves	14.159	13.721	13.518	19.490
Gerealiseerd resultaat	2.030	1.446	711	161
Voorzieningen	6.722	6.615	6.319	1.211
Schulden op lange termijn	36.696	40.467	41.645	43.378
Beschikbaar op lange termijn	59.607	62.248	62.193	64.240
Vaste activa	52.186	53.861	56.598	60.275
Vorraden	9.857	12.165	12.393	10.688
Vastgelegd op lange termijn	62.043	66.026	68.991	70.963
Financieringspositie	-2.436	-3.778	-6.798	-6.723

Financieringsstructuur (in miljoen)

Beschikbaar **Vastgelegd**

Financieringspositie (in miljoen)

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Dit hoofdstuk bevat onze bevindingen die, volgens ons professionele oordeel, van belang zijn om te rapporteren

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2016. In 2016 zijn er geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeente, met uitzondering van de aanpassing in niet in exploitatie genomen bouwgronden.

Significante (beeldbepalende) verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en de directie dat zij zich een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, aannames, berekeningen en consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2016 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2016 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2016 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

In het onderdeel "programmaverantwoording" van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

De inhoud van het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) hebben wij "marginaal getoetst". Deze toetsing blijft beperkt tot het signaleren van mogelijke tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening.

De accountantscontrole omvat daarom geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen.

Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn goed met elkaar verenigbaar.

De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd

De veruit grootste balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitaties). Door de invloed van de parameters (zoals kostenstijgingen, fasering, druk op verkoopprijzen, rente-effecten) die bepalend zijn voor de in de toekomst te realiseren opbrengsten, hebben wij bij onze controle de grondexploitaties diepgaand gecontroleerd.

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

De 3 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in de 'projectenrapportage gebiedsontwikkeling' en zijn ook vermeld in de paragraaf grondbeleid van het jaarverslag 2016.

De grondexploitaties zijn voor de jaarrekening 2016 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen. Hierbij is rekening gehouden met de gewijzigde voorschriften op basis van de Notitie Grondexploitaties 2016 van de Commissie BBV.

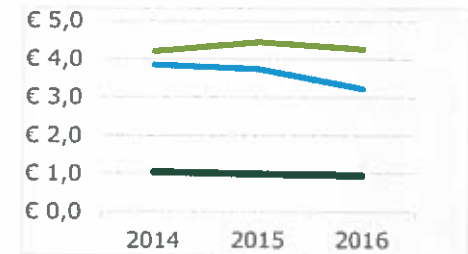
Ultimo 2016 is op basis hiervan € 3,5 miljoen opgenomen in de voorziening negatieve plannen, om de naar verwachting niet meer met verkopen goed te maken kosten (2015: € 2,7 miljoen) te dekken. Een overzicht van de ontwikkeling in boekwaarden van de belangrijkste grondexploitaties en de omvang van de voorziening ter dekking van 'negatieve plannen' (verliezen) treft u hiernaast aan.

Voor een nadere onderbouwing van de hoogte van de voorziening verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid (hoofdstuk 2 paragraaf 7 van het jaarverslag), waar de belangrijkste complexen en de daarmee gepaard gaande risico's worden toegelicht.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken.
- Of de veronderstellingen onderling afhankelijk en intern consistent zijn.

Belangrijkste grexen (boekwaarde in miljoen)

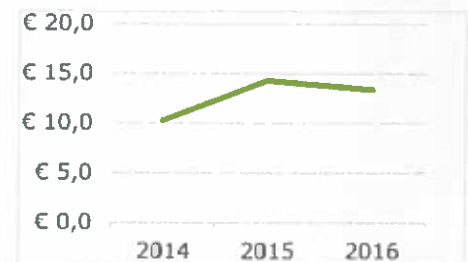

Noorder Koeslag

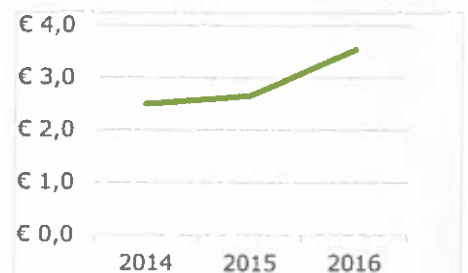
Wesepe bedrijventerrein

Zonnekamp Oost

Totaal grexen (boekwaarde in miljoen)

Voorziening grondbedrijf (in miljoen)

- Of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente.
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden, is historische informatie representatief voor toekomstige situaties).

Wij hebben vastgesteld dat de uitgangspunten en veronderstellingen redelijk zijn tegen de achtergrond van de werkelijke uitkomsten in voorafgaande verslagperiodes, de huidige economische ontwikkeling en niet strijdig zijn met voornemens van uw raad of het college en de directie.

Zoals blijkt uit de figuren hiernaast nemen de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten af en wordt een overschot van in totaal € 1,9 miljoen op contante waarde verwacht (2015: € 1,6 miljoen) na verrekening met de voorziening verwachte verliezen.

Herrubricering "niet in exploitatie genomen gronden"

De in het Bbv opgenomen tussencategorie van de Niet in Exploitatie Genomen (bouw)gronden (NIEGG) is met de Bbv-wijziging ingaande 1 januari 2016 vervallen. Deze gronden dienen te worden gekwalificeerd als materiële vaste activa (gronden en terreinen), of te worden ingebracht in een (nieuwe) grondexploitatie.

Op grond van de wijzigingen in de verslaggevingsregels rondom grondexploitaties heeft uw gemeente in de jaarrekening 2016 deze herrubricering van de niet in exploitatie genomen bouwgronden naar de materiële vaste activa verwerkt.

Deze herrubricering per 1 januari 2016 van in totaal € 1,26 miljoen vindt plaats met inachtneming van een 'overgangsregeling' en heeft daarmee geen effect op het vermogen of resultaat in de jaarrekening 2016.

De overgangsbepaling heeft een looptijd van 4 jaar. Uiterlijk 31 december 2019 moet een definitieve toets plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden tegen de geldende bestemming op het moment van de marktwaardetoets. Wordt daarbij een duurzame waardevermindering vastgesteld, dan moet dat uiterlijk 31 december 2019 leiden tot een afwaardering van deze gronden. Uw gemeente heeft hierop reeds geanticipeerd door de waardering per 31 december 2015 op basis van actuele taxaties te verantwoorden.

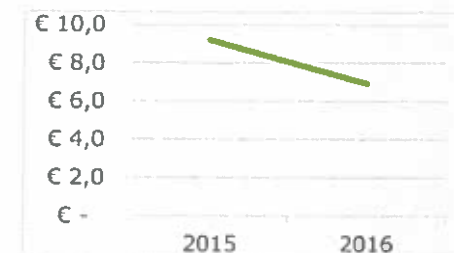
De kwaliteit van de onderbouwingen en inschattingen (met name voorzieningen) bij het opstellen van de jaarrekening is goed

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen. Binnen de voorzieningen maakt u conform het Bbv onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's', ter 'egalisering van kosten' ('groot onderhoud') en 'voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is'.

Vooral de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egalisering van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college. Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

Omdat schattingen per definitie subjectief zijn, besteden wij als uw accountant nadrukkelijk aandacht aan de onderbouwing en redelijkheid van de aannames van het college en het management.

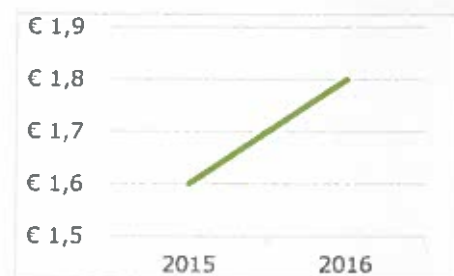
Nog te maken kosten (in miljoen)

Te realiseren opbrengsten (in miljoen)

Resultaat (contante waarde in miljoen)

Wij hebben als onderdeel van onze controle daarom uitvoerige gesprekken met het management, de directie en het college gevoerd over de aard van de risico's en de verwachtingen over de ontwikkelingen in de komende jaren. Daarbij zijn ook alternatieven voor de gehanteerde schattingen overwogen. Wij zijn van mening dat de gehanteerde uitgangspunten voor schattingen reëel en consistent zijn toegepast.

Sociaal domein (3 decentralisaties)

Voor de jaarrekeningcontrole 2016 hebben wij – met inachtneming van de Audit Alert Sociaal Domein van de beroepsorganisatie van accountants (NBA) – geconcludeerd dat uw gemeente toereikende maatregelen heeft getroffen om te komen tot een getrouwe en rechtmatige besteding van de zorg in natura (Wmo en Jeugd, exclusief PGB).

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – net als over 2015 – een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2016 verstrekt vanwege diverse rechtmatigheidsafwijkingen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2016, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 0,6 miljoen.

Wij geven u in overweging te beoordelen of een zelfstandige interne controle op de prestatielevering (getrouwheid) en een rechtmatige verstrekking van de persoonsgebonden budgetten in de toekomst mogelijk c.q. gewenst is.

Begrotingsoverschrijdingen zijn goed toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2016, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd.

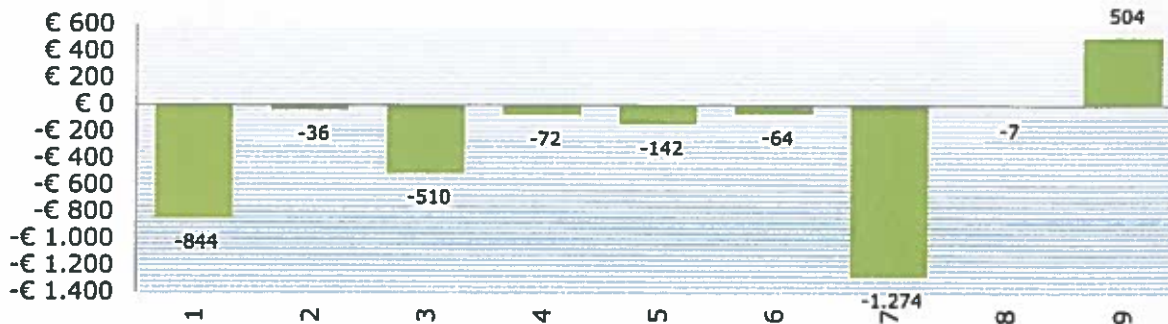
De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2016 van de Commissie BBV.

De belangrijkste inhoudelijke aanpassing betreft de vaststelling dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

Verschillen tussen begrote en werkelijke lasten (in duizenden)

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma. Zoals blijkt uit voorgaand figuur is op één programma een begrotingsoverschrijding op de lasten te constateren.

Begrotingsoverschrijdingen

*P9 Bestuur en
communicatie
(totaal € 0,5 miljoen)*

Overschrijding door storting in de voorziening wachtgeld en pensioenen voormalig wethouders op basis van actuele gegevens zijn extra stortingen gedaan. Daarnaast heeft de Regionale UitvoeringsDienst (RUD) extra kosten gemaakt die bij de samenwerkende gemeenten en RUD Twente in rekening zijn gebracht (extra baten).

Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.

Deze overschrijdingen zijn in te delen in categorieën zoals genoemd in de Kadernota Rechtmatigheid 2016 (paragraaf 3.3.3) en hierboven in de tabel ook door ons vermeld.

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van deze overschrijding naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in hoofdstuk 3.3.2 van de jaarrekening 2016. Hiermee legt uw gemeente op een adequate wijze verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2016. De geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt hebben – gezien de oorzaak en de adequate toelichting – geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Europees aanbesteden is rechtmatig

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld die een impact hebben op de strekking van de controleverklaring.

Wij hebben het college erop geattendeerd dat met de invoering van de nieuwe aanbestedingsrichtlijnen medio 2016 het eerdere onderscheid tussen 2A- en 2B-diensten is komen te vervallen. Bijvoorbeeld de inhuur van personeel kan hierdoor niet meer worden gekwalificeerd als IIB-dienst en daarmee is het volledige richtlijnenregime van toepassing geworden op deze 'voormalige' IIB-dienst. Voor overheidsopdrachten voor 'sociale en andere specifieke diensten' is daarentegen een nieuwe specifieke regeling ingevoerd met een hogere drempel (ad € 750.000).

Wij hebben het college geadviseerd om op basis van een jaarlijks te ramen inkoopbehoefte en een actueel contractregister vooraf (preventief) vast te stellen dat de voorgenomen inkopen plaatsvinden volgens de juiste aanbestedingsprocedure, en ook specifiek (verbijzonderde) interne controle uit te voeren op de juiste toepassing bij inhuur van 'voormalige' 2B-diensten.

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in zowel de SiSa-bijlage 2016 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zeven documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2016. Hierbij stellen wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren) vast.

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage B van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

De Wet Normering topinkomens (WNT) is nageleefd

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2016 niet meer bedragen dan € 179.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten het salaris openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2016 is voor geen van de topfunctionarissen en overige medewerkers sprake van een overschrijding van de grensbedragen.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen van fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering en naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountants verkrijgen wij redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude hebben ontdekt.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Wij hebben op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden geen aanwijzingen van gevallen van materiële fraude.

Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen uit onze boardletter 2016

De interne (financiële) beheersing is adequaat in het kader van onze jaarrekeningcontrole

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2016 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze boardletter 2016. Onderstaand hebben wij in samenvattende vorm onze belangrijkste bevindingen opgenomen.

"Wij hebben geconcludeerd dat de basis van de administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) binnen de gemeente Olst-Wijhe, met uitzondering van de IT-omgeving (specifiek het rechtenbeheer) alsmede de drie decentralisaties, voldoende op orde is om te komen tot betrouwbare financiële jaarverslaggeving. Slechts op enkele onderdelen in de opzet en uitvoering is nog een verdere kwaliteitsslag te maken. Daarmee is het fundament voor een adequate financiële beheersing en dito informatievoorziening aanwezig.

Voor een verdere kwaliteitsinjectie in de interne beheersing op procesniveau en een concrete koppeling naar uw risicomanagementsysteem hebben wij het college en de directie geadviseerd voor de belangrijkste processen de key-controls te definiëren en in de praktijk op bestaan en werking te toetsen".

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving verdient de nodige aandacht

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen een steeds dominantere plaats in binnen uw organisatie voor een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering. Wij hebben onze IT-specialisten een inventarisatie laten uitvoeren aangaande uw general computer controls. De uitkomsten zijn door ons gerapporteerd in het accountantsverslag 2015. Voor 2016 hebben wij vernomen dat het wijzigingsbeheer voortvarend is opgepakt, dit is een positieve ontwikkeling. Voor het realiseren van een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking resteert de optimalisatie van het rechtenbeheer.

Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties.

Naleving van wet- en regelgeving

Wij hebben geen kennis van het niet naleven van wet- en regelgeving waarover gerapporteerd zou moeten worden.

Onze communicatie met management

Bevestigingen van het management

Wij hebben het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake financiële verslaggeving.

Wij hebben van het college een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Verenigbaarheid jaarverslag en jaarrekening

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NV COS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag van de gemeente.

Wij hebben voor zover wij kunnen beoordelen vastgesteld dat verklaringen van het college van burgemeester en wethouders zoals opgenomen in het jaarverslag verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.

» Bijlagen

Bijlage A1a – Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen boven de rapportagedrempel van € 45.279.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2016 en in het normenkader 2016 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A1b – Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle boven de rapportagedrempel van € 45.279.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid PGB-bestedingen 2016 (SVB)	€ 0,6 miljoen	€ 0,6 miljoen
Onzekerheid bestedingen Jeugd 2016 (BVO)	€ 0,1 miljoen	€ 0,1 miljoen
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	-	€ 0,7 miljoen
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	€ 0,7 miljoen	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2016 en in het normenkader 2016 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dat houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage A2 – In de controle opgenomen aanpassingen

De onderstaande tabel bevat alle afzonderlijk geïdentificeerde en gecorrigeerde afwijkingen boven de rapportagedrempel van € 45.279.

Aard van de gecorrigeerde controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Feitelijke controleverschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Inschattingverschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Geprojecteerde (inschattings)verschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	N.v.t.	N.v.t.

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2016 en in het normenkader 2016 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A3 – Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage B – Bevindingen controle SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Onderstaand treft u deze tabel aan.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2017 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&M E26	Spoorse doorsnijdingen, tranche 1	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&M E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet – gemeentedeel 2016	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) – gemeentedeel 2016	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

Bijlage C – Onafhankelijkheidsbevestiging

In deze bijlage geven wij onze bevestiging van onze onafhankelijkheid.

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn gesignaleerd welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde onafhankelijkheidsevaluatie) wordt in het dossier opgenomen. Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een raad van commissarissen of audit committee overwegen wij ook één van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om komend boekjaar teamleden bij de gemeente te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more about our global network of member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500® companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries and territories bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients' most complex business challenges. To learn more about how Deloitte's approximately 245,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on Facebook, LinkedIn, or Twitter.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte Network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.